

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 543/2023-30

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej URBAN GAŠPEREC BOŠANSKÝ, s. r. o., advokátska kancelária, Havlíčkova 16, Bratislava, proti postupu Mestského súdu Bratislava II (pôvodne Okresného súdu Bratislava I) v konaní sp. zn. B1-5Pc/14/2018 (pôvodne sp. zn. 5Pc/14/2018) takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Mestského súdu Bratislava II (pôvodne Okresného súdu Bratislava I) v konaní sp. zn. B1-5Pc/14/2018 (pôvodne sp. zn. 5Pc/14/2018) **b o l o p o r u š e n é** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Mestskému súdu Bratislava II **p r i k a z u j e** v konaní sp. zn. B1-5Pc/14/2018 **k o n a ť** bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľke **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie **2 500 eur**, ktoré jej **j e** Mestský súd Bratislava II **p o v i n n ý** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Mestský súd Bratislava II **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľke trovy konania **530,86 eur** a zaplatiť ich právnomu zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 18. októbra 2023, doplnenou 20. októbra 2023, domáhala vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), čl. 38 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“) a práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Tiež navrhovala prikázať mestskému súdu vo veci konať bez zbytočných prietahov, priznať finančné zadosťučinenie 6 840 eur a náhradu trov konania.

II.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka sa návrhom z 24. apríla 2018 na Okresnom súde Bratislava I domáhala určenia výživného pre manželku v sume 1 400 eur mesačne. Svoj návrh odôvodnila tým, že je zamestnaná v obchodnej spoločnosti svojho ex manžela, ktorý chce túto obchodnú spoločnosť predať. Vzhľadom na jej vek a nepriaznivý zdravotný stav nebude schopná sa zamestnať a ostane bez príjmu.

3. Okresný súd návrh sťažovateľky rozsudkom sp. zn. 5Pc/14/2018 z 1. februára 2023 zamietol, pričom písomne rozhodnutie bolo sťažovateľke doručené 16. júla 2023. Sťažovateľka proti rozsudku okresného súdu podala 26. júla 2023 odvolanie. Sťažovateľka namieta, že vec do podania ústavnej sťažnosti nebola predložená odvolaciemu súdu.

4. Sťažovateľka argumentovala, že celková dĺžka konania v trvaní viac ako 5 rokov v privilegovanom konaní (výživné medzi manželmi) je ústavne neakceptovateľná. Okresnému súdu vytýka, že vo veci síce rozhodol rozsudkom z 1. februára 2023, no jeho písomne vyhotovenie jej bolo doručené až 16. júla 2023 (t. j. po viac ako 5 mesiacoch). Podľa jej tvrdení mestský súd ani po 3 mesiacoch od podania odvolania vec nepredložil odvolaciemu súdu.

5. Podľa jej názoru sa sťažnosť pre nečinnosť podľa § 62 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „sťažnosť pre nečinnosť“) nepovažuje v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) za účinný prostriedok nápravy (rozsudok ESLP z 12. 6. 2012 vo veci Ištván a Ištvánová proti Slovensku, sťažnosť č. 30189/07), takúto sťažnosť v namietanom konaní nevyužila. Uvedomujúc si, že konanie prebiehalo počas nepriaznivej pandemickej situácie, uviedla, že aj napriek nariadeným protipandemickým opatreniam je dĺžka konania neprimeraná. Význam sporu sťažovateľka vzhliada v jej ďalšom existenčnom fungovaní.

6. Ústavný súd uznesením sp. zn. III. ÚS 543/2023 z 31. októbra 2023 prijal ústavnú sťažnosť sťažovateľky na ďalšie konanie v celom rozsahu.

7. Mestský súd vo vyjadrení ozrejmil, že spis je na odvolacom súde od 10. októbra 2023. Následne dĺžku konania ospravedlňoval (i) súvisiacim konaním, a to konaním o rozvod manželstva, ktorého iniciátorkou bola sťažovateľka, (ii) obsiahlosťou vykonávaného dokazovania a (iii) nepriaznivou pandemickou situáciou COVID-19. Rovnako poznamenal, že sťažovateľka svojím konaním prispela k celkovej dĺžke namietaného konania. Sťažovateľke tiež vytkol, že sa nepokúsila pred podaním ústavnej sťažnosti upozorniť na prietahy v konaní sťažnosťou pre nečinnosť.

III.

8. Dňa 1. júna 2023 nadobudol účinnosť zákon č. 150/2022 Z. z. o zmene a doplnení niektorých zákonov v súvislosti s novými sídlami a obvody súdov (tzv. nová súdna mapa), ktorým bol v čl. VIII zmenený aj zákon č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 371/2004 Z. z.“). Podľa § 18n ods. 2 písm. b) zákona č. 371/2004 Z. z. v znení účinnom od 1. júna 2023 prechádza výkon súdnictva z Okresného súdu Bratislava I na Mestský súd Bratislava II.

9. Ústavný súd vo vzťahu k čl. 48 ods. 2 ústavy (rovnako k čl. 38 ods. 2 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru) už judikoval, že formuláciou uvedenou v čl. 48 ods. 2 ústavy ústavodarca v základnom právnom predpise Slovenskej republiky vyjadril zhodu zámerov vo sfére práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov s právnym režimom súdnej ochrany podľa dohovoru (II. ÚS 71/97). Z uvedeného dôvodu preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (IV. ÚS 195/07).

10. Účelom základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. K odstráneniu tohto stavu dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04). Porušenie základného práva na prerokovanie vecí bez zbytočných prietahov sa skúma s ohľadom na okolnosti prípadu z pohľadu (i) právnej a faktickej zložitosti vecí, (ii) správania účastníka a (iii) postupu súdu (I. ÚS 41/02). Ústavný súd (obdobne ako EŠLP) prihliada aj na predmet sporu (povahu vecí) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľku (rozsudok EŠLP z 30. 3. 2023 vo veci Roth Nevedálová proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 50525/21, bod 11, obdobne nález sp. zn. IV. ÚS 465/2022).

11. Základnou povinnosťou súdu a sudcu je zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie (I. ÚS 318/2022, I. ÚS 361/2022).

12. Predmetom konania je určenie výživného na manželku (sťažovateľku), ktoré nepochybne patrí do prednostnej (prioritnej) agendy súdov. Okolnosti prípadu sa nevyznačovali takou právnou či skutkovou náročnosťou, ktoré by mali konanie neúmerne predlžovať (porovnaj IV. ÚS 229/2023). V správaní sťažovateľky neboli zistené také skutočnosti, ktoré by prispeli k celkovej dĺžke konania. Sťažovateľke možno vytknúť, že na jej žiadosť bolo odročené pojednávanie (5. októbra 2020) z dôvodu nepredloženia listinných dôkazov, na ktoré sa odvolávala. Ústavný súd dopĺňa, že sťažovateľka mohla upozorniť na neprimeranú dĺžku prekladania vecí odvolaciemu súdu aj sťažnosťou pre nečinnosť. Isteže nejde o účinný prostriedok nápravy, no je pomerne efektívny a jeho cielené nevyužitie je v kontroverzii s požiadavkou na efektívny prístup v súdnom konaní. Uvedenú skutočnosť ústavný súd zohľadnil pri priznaní primeraného finančného zadostučinenia. Citlivosť (význam) konania sťažovateľka vzhliada v jej ďalšom existenčnom fungovaní.

13. Ústavný súd posudzoval celkovú dĺžku konania od podania návrhu 24. apríla 2018 v trvaní viac ako 5 rokov. Okresný súd vo veci rozhodol po viac ako 5 rokoch, čo nie je v zmysle judikatúry EŠLP optimálne (rozsudok EŠLP z 20. 6. 2006 vo veci Obluk proti Slovenskej republike, sťažnosť

č. 69484/01). Postup okresného súdu sa vyznačoval nečinnosťou pri predkladaní veci odvolaciemu súdu (v trvaní 3 mesiacov) a pri vyhotovení písomného rozhodnutia (v trvaní 5 mesiacov). Z dôvodu podaného odvolania z 26. júla 2023 nie je v merite veci právoplatne rozhodnuté (porov. rozsudok ESLP z 28. 6. 2016 vo veci Čičmanec proti Slovenskej republike, sťažnosť č. 65302/11, obdobne III. ÚS 335/2021). Spis je na odvolacom súde od 10. októbra 2023.

14. Mestský súd ospravedlňoval dĺžku konania súvisiacim konaním (o rozvod manželstva), obsiahlosťou vykonávaného dokazovania a nepriaznivou pandemickou situáciou. Systémové zlyhania pri správe súdnictva bez ohľadu na to, ktorý zo štátnych orgánov za ne zodpovedá, nemôžu byť dôvodom neuznania základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a nezabávajú Slovenskú republiku zodpovednosti za prietahy (II. ÚS 481/2017). Zmyslom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov nie je pomenovanie príčin prietahov v konaní alebo vyvodenie zodpovednosti vo vzťahu k stranám, ich advokátom, sudcom, súdnej administratíve, predsedom súdov či k rezortnému ministerstvu. Rovnako účelom ústavnej sťažnosti nie je dospieť k záveru, či príčiny majú objektívny alebo subjektívny charakter.

15. Namietané konanie spadá do obdobia nepriaznivej pandemickej situácie (od marca 2020 do februára 2022). Ústavný súd vo svojej rozhodovacej činnosti viackrát uznal, že obmedzenia, ktoré si vyžiadala pandémia COVID-19, môžu mať nepriaznivý vplyv na vybavovanie veci vnútroštátnymi súdmi. Ústavný súd poznamenáva, že v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu predmet sporu nespadal do prednostnej agendy všeobecných súdov (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 24/2021 Z. z. o vykonávaní pojednávaní, hlavných pojednávaní a verejných zasadnutí v čase mimoriadnej situácie a núdzového stavu v znení neskorších predpisov).

16. Je nepochybné, že nepriaznivá epidemiologická situácia prispela k celkovej dĺžke konania. Avšak okresný súd minimálne od 22. februára 2022, keď došlo k zrušeniu núdzového stavu vyhláseného uznesením vlády Slovenskej republiky č. 695 z 24. novembra 2021, mohol v namietanom konaní plynulo vykonávať procesné úkony. Ústavný súd v posudzovanej veci nezistil žiadnu objektívnu prekážku, ktorá by od 22. februára 2022 bránila riadnemu ústnemu prejednávaniu sporu (III. ÚS 156/2023, III. ÚS 247/2023). Ústavný súd tiež konštatuje, že dĺžka súdneho konania by mala v „rozumnej miere“ zodpovedať intenzite faktorov, ktoré môžu konanie predlžovať (III. ÚS 577/2022, III. ÚS 704/2022, III. ÚS 190/2023). V súlade s judikatúrou ESLP je ukončenie súdneho konania v primeranom čase základným ľudským právom (rozsudok ESLP z 29. 5. 1986 vo veci Deumeland proti Nemecku, sťažnosť č. 9384/81). Ústavný súd vychádzal zo svojej ustálenej rozhodovacej praxe, podľa ktorej zbytočné prietahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou a nesústredenou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (III. ÚS 635/2022, III. ÚS 660/2022).

17. Podľa vyjadrenia mestského súdu bol spis predložený odvolaciemu súdu 10. októbra 2023. Mestský súd v rámci svojej dispozície v súčasnosti vykonal všetky kroky na dosiahnutie právnej istoty sťažovateľky. Avšak po vrátení veci z odvolacieho súdu budú v jeho kompetencii ďalšie procesné úkony (rozhodovanie o výške trov konania), ktoré môžu konanie predĺžiť, a preto ústavný súd doplnil ochranu o uloženie príkazu vo veci konať podľa čl. 127 ods. 2 ústavy v spojení s § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene

a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“), (porov. III. ÚS 466/2023).

IV.

18. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadostučinenie.

19. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti žiadala o priznanie finančného zadostučinenia 6 840 eur. Cieľom primeraného finančného zadostučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu namietaného porušenia (III. ÚS 189/2023). O takýto prípad ide aj v preskúmvanej veci. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadostučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, predmet posudzovaného konania (konanie o určenie výživného pre manželku), povahu a význam dotknutých práv, namietanú dĺžku konania (viac ako 5 rokov na súde prvej inštancie), správanie sťažovateľky, ako aj vlastnú judikatúru týkajúcu sa výšky priznávaného finančného zadostučinenia (III. ÚS 336/2021, III. ÚS 590/2022, III. ÚS 108/2023), ústavný súd považoval za spravodlivé priznať sťažovateľke 2 500 eur [§ 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde].

20. Ústavný súd priznal sťažovateľke nárok na náhradu trov konania podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde v celkovej sume 530,86 eur. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za jeden úkon právnej služby uskutočnený v roku 2023 je 208,67 eur a hodnota režijného paušálu je 12,52 eur. Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za dva úkony právnej služby vykonané v roku 2023 (prevzatie, príprava zastúpenia a podanie sťažnosti) vrátane 20 % DPH.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. januára 2024

Robert Šorl
predseda senátu